

2. Зеер, Э. Ф. Методологические ориентиры развития транспрофессионализма педагогов профессионального образования / Э. Ф. Зеер, Э. Э. Сыманюк // Образование и наука. – 2017. – Т. 19. – № 8. – С. 9–28.

3. Малиновский, В. П. Вызовы глобальной профессиональной революции на рубеже тысячелетий / В. П. Малиновский // Российское Экспертное обозрение. – 2007. – № 3 (21). – С. 21–24.

4. Образовательный стандарт высшего образования. Высшее образование. Первая ступень. Специальность 1-21 04 01 Культурология (по направлениям): ОСРБ 1-21 04 01-2008 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://edustandart.by/baza-dannykh/obrazovatelnye-standarty/item/2751-obrazovatelnyj-standart-po-spetsialnosti-1-21-04-01-kulturologiya-po-napravleniyam>. – Дата доступа: 15.02.2020.

Н. В. Лешчанка,
*старший выкладчик кафедры
беларускай і замежнай філалогіі*

СПЕЦЫФІКА НАВУЧАННЯ ПРАФЕСІЙНА АРЫЕНТАВАНАМУ ЧЫТАННЮ НА ЗАМЕЖНАЙ МОВЕ

Адным з важных аспектаў пры навучанні замежнай мове ў нямоўных ВНУ з'яўляецца чытанне. Прадстаўляючы сабой падмурак для развіцця астатніх маўленчых уменняў, чытанне ўплывае на паспяховасць засваення іншых дысцыплін, паколькі спрыяе праяўленню праблемнага мыслення, умення аналізаваць і ацэньваць ўзаемасувязі розных з'яў і хутчэй знаходзіць новыя рашэнні.

У сферы прафесійных зносін адкрываюцца шырокія магчымасці для абмену ведамі і інфармацыяй дзякуючы пашырэнню кантактаў і супрацоўніцтва ў міжнародным маштабе. Важнае значэнне набывае ў сувязі з гэтым навучанне прафесійна арыентаванаму чытанню студэнтаў ВНУ.

На працягу многіх гадоў праводзіцца даследаванне праблемы навучання прафесійна арыентаванаму чытанню як аднаму з найважнейшых аспектаў лінгвадыдактыкі і методыкі выкладання замежных моў на сучасным этапе. Пры навучанні будучага спецыяліста менавіта іншамоўнае прафесійна арыентаванае чытанне лічыцца не проста адной з разнавіднасцяў маўленчай дзейнасці, а асноўным элементам для навучання аўдыраванню, маўленню і пісьму. Гэта дазваляе разглядаць чытанне

як сродак фарміравання прафесійнай камунікатыўнай кампэтэнцыі студэнта і важную ўмову для далейшага поспеху ў прафесійнай дзейнасці выпускніка ВНУ.

Прафесійна арыентаванае чытанне ўяўляе сабой спецыфічную форму апасродкаваных тэкстам актыўных вербальных пісьмовых зносін, асноўныя мэты якога складаюцца ў апэратыўнай арыентацыі, пошуку, выманні, прыёме, перапрацоўцы і наступным мэтавым ўжыванні інфармацыі ў працоўнай, грамадскай або самаадукацыйнай дзейнасці. Прафесійна арыентаванае чытанне – гэта складаная маўленчая дзейнасць, абумоўленая прафесійнымі магчымасцямі і патрэбамі, спецыфічная форма інфармацыйнага ўзаемадзеяння, чытання-дыялогу, асноўнымі мэтамі якога з’яўляюцца апэратыўная арыентацыя, пошук, абагульненне і наступная ацэнка, прыём, прысваенне, стварэнне і мэтавае прымяненне інфармацыі як назапашанага чалавецтвам вопыту, ведаў у прафесійных сферах.

Мэтай прафесійна арыентаванага чытання з’яўляецца апрацоўка інфармацыі з устаноўкай на яе далейшае выкарыстанне ў інтарэсах чытача. Працэс прафесійна арыентаванага чытання носіць творчы характар – гэта заўсёды актыўны дыялог чытача з аўтарам, як у плане тэксту, што прайграецца чытачом, так і ў плане ацэнкі атрыманай інфармацыі ў адпаведнасці з чаканнямі і прагнозам чытача. Мэта чытання звязана з выпрацоўкай уменняў здабываць інфармацыю з маўленчага паведамлення. Цяжкасці, якія ўзнікаюць у працэсе разумення тэксту, могуць тычыцца прадметнага зместа тэксту, якія адлюстроўваюць новыя факты з вобласці будучай прафесійнай дзейнасці і з індывідуальнымі асаблівасцямі студэнтаў, а менавіта з недахопам у іх лінгвістычных і экстралінгвістычных ведаў, абмежаванасцю светапогляду і вопыту. Але, у першую чаргу, цяжкасці звязаны з моўнымі сродкамі, а менавіта з разуменнем незнаёмых слоў і нязвыклых значэнняў знаёмых лексічных адзінак, амонімаў і амографаў, фразеалагічных і ідыёматычных выразаў, граматычнай шматзначнасцю і шматфункцыянальнасцю сродкаў. Безумоўна, дзяленне на граматычныя і лексічныя навывікі ўмоўна, бо яны функцыянуюць вельмі цесна. Каб зразумець незнаёмае слова па кантэксце (лексічны аспект), трэба, перш за ўсё, вызначыць, якой часткай мовы яно з’яўляецца, якую функцыю ў сказе выконвае (граматычны аспект). Лексічны аспект уключае наступныя задачы: трэніроўку ў вы-

карыстанні лексічных апор, наяўных у тэксце, і набыццё вопыту працы са слоўнікам. У якасці апор для разумення тэксту могуць выступаць вядомыя словы, але яны павінны лёгка пазнавацца. Гэта першая задача ў адносінах да лексікі, і яна дасягаецца колькасцю прачытаных тэкстаў, не перагружаных празмерна новай інфармацыяй або моўным матэрыялам. Нароўні з вядомымі словамі, апорай для разумення службыць і патэнцыйны запас, такія лексічныя адзінкі, пры сустрэчы з якімі студэнты могуць зразумець іх значэнне, не звяртаючыся да дапамогі слоўніка, на аснове свайго лінгвістычнага вопыту. Гэтая аснова ўключае літарныя адпаведнасці ў замежнай і роднай мове, тыповыя для інтэрнацыянальных слоў, словаўтваральныя элементы розных часцін мовы і г. д. Таму задача работы над лексічным аспектам чытання заключаецца ў тым, каб вылучаць, аналізаваць, засвойваць новыя словаўтваральныя мадэлі, паслядоўна выпрацоўваць устаноўку на самастойную семантызацыю незнаёмых лексічных адзінак. Такая магчымасць часта закладзена і ў суадносінах слова з кантэкстам, жыццёвым вопытам, рэчаіснасцю. У сувязі з патрэбамі прафесійнай дзейнасці для студэнтаў нямоўных спецыяльнасцяў авалоданне пошукавым, аналітычным і вывучальным відамі чытання з'яўляюцца прыярытэтнымі.

Вучэбна-метадычная літаратура прапаноўвае для навучальнага працэсу прафесійна накіраваныя тэксты рознага зместу – адаптаваныя і аўтэнтычныя, узятыя з арыгінальных крыніц, створаных носьбітамі мовы. Перавагу мае аўтэнтычная літаратура і матэрыялы сучасных інтэрнэт-рэсурсаў, паколькі яны характарызуюцца хуткім доступам і актуальнасцю.

Чытаючы спецыялізаваныя тэксты на замежнай мове, студэнты маюць магчымасць параўнаць атрыманую інфармацыю з той, якая вывучаецца ў рамках прадметаў па спецыяльнасці на роднай мове. У такім выпадку гаворка ідзе пра рэалізацыю прынцыпу міждысцыплінарнасці і практычнай арыентаванасці дысцыпліны. Аўтэнтычныя тэксты дапамагаюць падтрымаць і павысіць матывацыю студэнтаў шляхам доступу і магчымага выкарыстання інфармацыі, якая змяшчаецца ў іншамоўных крыніцах.

Выкарыстанне арыгінальных тэкстаў дазваляе актывізаваць рашэнне некалькіх задач у адукацыйным працэсе.

Перш за ўсё, такая літаратура змяшчае інфармацыю пра традыцыйныя і сучасныя тэндэнцыі ў прафесійнай прасторы сусветнага маштабу. Тым самым студэнты ўцягваюцца ў асэнсаванне праблем, якія стаяць перад прафесіяналамі ў канкрэтнай сферы дзейнасці. Праца з прафесійна арыентаванымі тэкстамі, у змесце якіх адлюстроўваецца сацыякультурны кампанент, дазваляе ўявіць стан і развіццё той ці іншай навукі, а таксама варыянты вырашэння праблемных задач, якія стаяць перад прафесіяналамі – прадстаўнікамі іншых нацыянальных культур.

Аўтэнтычныя матэрыялы з'яўляюцца незаменнымі ў навучанні студэнтаў стратэгіям чытання. Навучыўшыся валодаць рознымі відамі стратэгіі чытання, студэнт зможа разумець тып і спецыфіку тэксту, яго мэтавую ўстаноўку, арыентавацца ў змесце, аналізаваць і здабываць дадзеныя, карыстаючыся кампенсацыйнымі ўменнямі. Вельмі важна навучыць студэнтаў разумець арыгінальныя тэксты, паколькі ў іх утрымліваецца ў вялікай колькасці прафесійная тэрміналогія. Асаблівае значэнне набываюць навыкі працы з такімі тэкстамі і разумення незнаёмай лексікі без частага выкарыстання пераводнага метаду.

Выкарыстанне аўтэнтычных тэкстаў дапамагае развіваць уменні прафесійна арыентаванага маўлення і пісьма. Паколькі артыкулы змяшчаюць вялікае праблемнае поле пытанняў, на іх аснове магчыма арганізацыя дыскусій і круглых сталоў, што з'яўляецца перадумовай фарміравання ў студэнтаў уласных меркаванняў і крытычнага погляду на праблему.

Чытанне аўтэнтычных прафесійна арыентаваных тэкстаў можа стаць моцным стымулюючым фактарам вывучэння і ўдасканалення ведаў па замежнай мове ў прафесійных мэтах, г. з. студэнтам даецца магчымасць абмеркавання самых сучасных пытанняў, якія тычацца прафесійнай дзейнасці, знаходжання шляхоў іх вырашэння і параўнанне асноўных тэндэнцый развіцця іх прафесійнай сферы ў іншых краінах.

Такім чынам, навучанне чытанню літаратуры па спецыяльнасці на замежнай мове студэнтаў нямоўных ВНУ павінна займаць важнае месца для фарміравання ў навучэнцаў неабходных прафесійных моўных кампетэнцый міжкультурных зносін, якія забяспечваюць здольнасць атрымаць і адэкватна інтэрпрэтаваць інфармацыю на замежнай мове ў працэсе ажыццяўлення прафесійнай дзейнасці.